

Zamyšlení nad některými daňovými paradoxy

Ing. Petr Koubovský, daňový poradce č. osv. 3891, vedoucí sekce majetkových daní při KDP ČR

Myslíte si, že znáte českou daňovou legislativu a už nás/vás nemůže nic překvapit? Opak je pravdou, alespoň se tak domnívám, ale posuďte sami, až si přečtete příklady daňových paradoxů, se kterými jsem se během své praxe setkal. Pojďme se na příklady těchto paradoxů podívat blíže.

Při svém posouzení jsem primárně vycházel z těchto níže uvedených právních předpisů:

- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“),
- pokyn GFŘ D-59 k jednotnému postupu při uplatňování některých ustanovení ZDP (dále „pokyn D-59“),
- zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „DŘ“),
- zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoÚ“),
- vyhláška č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „VPÚ“),
- České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášek č. 500/2002 Sb., č. 501/2002 Sb., č. 502/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ČÚS“),
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen „ZP“),
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“),
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení (dále jen „ZoSP“),
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „ZoDP“),
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění (dále jen „ZoVP“).

Ve své praxi jsem se už několikrát setkal s tezí „v daních logiku nehledejme...“. Ostatně i pohádkový svět nám v tomto ohledu nabídl několik konkrétních případů, jako například daň ze záchodků, daň z bradky, daň ze vzduchu nebo daň z komínu.

Přesto se osobně domnívám, že několik reálných daňových paradoxů či absurdit skutečně existuje a v praxi se s nimi lze setkat. Pojďme se na těchto 5 případů blíže podívat.

1. PARADOX DANĚ Z DANĚ – STANOVENÍ/VÝPOČET CENY POHONNÝCH HMOT

Co že to máme pod pokličkou složek ceny pohonných hmot, benzínu či nafty? Cena benzínu je, jak je všeobecně známo, z velké části tvořena právě daněmi.

Je zde daná složka v podobě pevně stanovené spotřební daně v Kč na litr benzínu, dále je to daň z přidané hodnoty ve výši 21 %. A zde nám nastává zcela zjevně první paradox, a to výpočet DPH právě z výše spotřební daně – tedy jako daň z daně.

Spotřební daň je stanovena zákonem (§ 48 zákona 353/2003, o spotřební dani), jedná se o sazby daně z minerálních olejů. V rámci pořízení pohonné hmoty na čerpací stanici určitě neujde naší pozornosti dále účtovaná daň z přidané hodnoty ve výši 21 %. Základem daně pro určení výše daně z přidané hodnoty je součet ceny produktu, distribuční marže, a právě spotřební daně. Ta činí aktuálně:

- benzín 12,84 Kč/l
- nafta 9,95 Kč/l
- LPG 2,80 Kč/l
- CNG 2,15 Kč/kg

Výsledná cena na čerpací stanici se pak liší dle dalších různých faktorů, níže pro názornost konkrétní příklad stanovení ceny pohonných hmot, která nebyla ještě v nedávné době výjimkou.

Vše za 1 l	benzín 95	nafta	LPG	CNG
Výsledná cena	48 Kč/l	52 Kč/l	21 Kč/l	56 Kč/kg
Spotřební daň (pevná část)	12,84 Kč	9,95 Kč	2,15 Kč	2,80 Kč
Daň z přidané hodnoty 21 %	8,33 Kč	9,02 Kč	3,64 Kč	9,72 Kč
Cena bez daní	26,81 Kč	33,03 Kč	15,21 Kč	43,48 Kč
Daňové inkaso státu	21,17 Kč (44,1 %)	18,97 Kč (36,5 %)	5,79 Kč (27,60 %)	12,52 Kč (22,4 %)

Pokud bychom předpokládali, že průměrné auto má spotřebu 6 litrů na 100 kilometrů, celkem logicky se dostaneme k číslu, že za každý ujetý kilometr dostane stát 0,90 Kč. Pak tedy například obchvat kolem Prahy, tzv. Jižní spojka, kde denně projede až okolo 150 tisíc aut, vygeneruje do státního eráru za každý kilometr své vozovky bezmála 130 000 Kč. Ročně to pak může být až přes 40 milionů korun.

2. PARADOX DANĚ Z DANĚ – NEPENĚŽNÍ PŘÍJEM PŘI SPOTŘEBĚ POHONNÝCH HMOT PŘI SOUKROMÉ CESTĚ

V praxi není neobvyklé, že zaměstnavatel poskytne bezúplatně služební vůz zaměstnanci či jednateli i pro jeho osobní potřeby, tj. soukromé jízdy, např. pro cesty z místa trvalého bydliště do sídla společnosti – místa výkonu práce. V některých případech bývají zaměstnavatelé ještě velkorysejší, a dokonce uhradí i spotřebované hmoty pro tyto soukromé účely.

„Není všechno zlato, co se třpytí“, řekl by klasik aneb „každá mince má rub a líc.“ V daném případě jak možnosti užití služebního vozu, tak spotřeba pohonných hmot pro soukromé účely představují nepeněžní příjem na straně zaměstnance, který jako takový musí být řádně podroben nejen dani ze závislé činnosti, ale i odvodům zdravotního a sociálního pojištění.

A zde se, dle mého názoru, objevuje další paradox dokonce vícenásobného zdanění.

V daném ohledu totiž vstupuje na scénu přidanění zaměstnance, resp. jeho nepeněžního příjmu. I zde se do základu daně opět započítá již jednou odvedená spotřební daň a daň z přidané hodnoty. V tomto případě tedy vidíme případ odvodu daně z daně, konkrétně daně ze závislé činnosti, z daně z přidané hodnoty a ze spotřební daně (při stanovení hodnoty nepeněžního příjmu).

Výše uvedená tak představuje, dle mého názoru, pro stát díky výše popsanému zdanění takový malý zlatý důl.

3. PARADOX DANĚ Z DANĚ – DAŇ Z NEMOVITÝCH VĚCÍ

Daň z nemovitých věcí je jedna z majetkových daní. Touto daní je každoročně zdaňováno vlastnictví nemovité věci.

Napadlo vás ovšem, že na to, abychom si mohli nemovitost pořídit, si zpravidla musíme nejdříve vydělat. Z tohoto úhlu pohledu však můžeme celkem logicky dojít k závěru, že naše příjmy, např. ze zaměstnání či podnikatelské činnosti, jsou řádně podrobeny dani z příjmů a nyní je díky jejich investování do nemovitosti a vlastnickému právu k ní opětovně prostřednictvím odvodu daně z nemovitých věcí zatěžujeme další daní.

4. PARADOX DANĚ Z DANĚ – DAŇ Z PŘEVODU/NABYTÍ NEMOVITÝCH VĚCÍ

Daň dříve z převodu, poté nabytí nemovitých věcí již sice není v současnosti na pořadu dne, ale pokud bychom se vrátili do minulosti, i v tomto případě lze dle mého názoru svým způsobem hovořit o daně z daně.

Navazující na myšlenku u daně z nemovitých věcí výše uvedenou, lze i tuto daň vnímat jako jakousi nadstavbu zdanění již jednou zdaněných příjmů za které jsme si předmětnou nemovitost poříдили, nehledě na skutečnost, že případné příjmy realizované z prodeje nemovitosti mohou opětovně podléhat znovu dani z příjmů.

5. PARADOX – DAŇ ZE ZÁVISLÉ ČINNOSTI U MZDY/PLATU

Čas od času se lze setkat při výpočtu mzdy s následující paradoxní situací, která na první pohled vypadá jako čistý nesmysl.

Příjmem, resp. lépe zdanitelným příjmem nejsou jen finanční prostředky, nýbrž těmito jsou i různé benefity, převážně tedy v nepeněžní formě poskytované zaměstnavatelem. Pokud takový benefit nepoživá osvobození od daně z příjmů, stává se předmětem tzv. „dodanění“ či „přidanění“. Jinak řečeno, je hodnota tohoto benefitu zahrnuta do základu daně nad rámec hrubé mzdy a dále i do vyměřovacích základů pro odvod sociálního a zdravotního pojištění.

Například se mohl zaměstnavatel dohodnout se zaměstnancem, že mu bude kromě základní hrubé mzdy platit i nájemné jeho bytu. Zaměstnavatel tak posílá pronajímateli bytu např. 20 000 Kč měsíčně. Protože zaměstnanec touto úhradou získává od svého zaměstnavatele výhodu v tom, že nemusí předmětný nájem platit, jeho čistá mzda je tedy v zásadě o 20 000 Kč vyšší.

Vzhledem k výše uvedenému, pokud je vyplacen finanční bonus navíc, vzroste také odvody, nicméně vzroste současně i hrubá mzda a tím pádem vzroste i výsledná čistá mzda. Jestliže však je přidána vedle mzdy ještě nepeněžní složka benefitu, tj. i dodanění, logicky dojde k poklesu čisté mzdy, protože hrubá mzda dodaněním nevzroste, zatímco daň ze závislé činnosti a odvody sociálního a zdravotního pojištění se navýší.

Sazba zdravotního pojištění činí 13,5 % z vyměřovacího základu, přičemž zákonná úprava stanoví, že 1/3 z této odvodu zdravotního pojištění se srazí ze mzdy zaměstnanci a 2/3 jdou k tíži zaměstnavatele. Kromě toho je dále stanoveno, že minimální částka, ze které se musí zaplatit pojistné, tedy jinak řečeno, že minimálním vyměřovacím základem u zaměstnance je stanovená minimální mzda – od 1. 1. 2024 je to částka 18 900 Kč a minimální pojistné tedy 2 552 Kč. Pokud by zaměstnancova mzda (vč. nepeněžních příjmů) takové částky nedosahovala, pojistné se

vypočte z nižší částky způsobem popsaným výše a rozdíl mezi částkou 18 900 Kč a skutečnou mzdou je tzv. dopočet do minima. V tomto případě se celých 13,5 % z tohoto dopočtu však strhne jen zaměstnanci, neplatí zde tedy 2/3 podílení se i zaměstnavatelem.

Jestliže pak tyto dva výše uvedené parametry zkombinujeme (dodanění a minimální vyměřovací základ), mohou

vytvořit další daňový paradox. Čím nižší je hrubá mzda zaměstnance (pod 18 900 Kč), tím větší část celkového zaplaceného zdravotního pojištění jde k jeho tíži. Jestliže však zaměstnanci do mzdy přidáme dodanění, vzroste jeho vyměřovací základ, a dojde tak k reálnému přesunu platby pojistného od zaměstnance k zaměstnavateli, což může způsobit reálný růst čisté mzdy zaměstnance. Důkazem budiž následující konkrétní příklad.

Položka	Výpočet mzdy před dodaněním	Výpočet mzdy s dodaněním
Hrubá mzda	5 000	5 000
Dodanění	0	5 000
ZP zaměstnavatele	$5\,000 \times 0,135 \times (2/3) = 450 \text{ Kč}$	$10\,000 \times 0,135 \times (2/3) = 900 \text{ Kč}$
ZP zaměstnance	$5\,000 \times 0,135 \times (1/3) + (18\,900 - 5\,000) \times 0,135 = 225 + 1\,877 = 2\,102 \text{ Kč}$	$10\,000 \times 0,135 \times (1/3) + (18\,900 - 10\,000) \times 0,135 = 450 + 1\,202 = 1\,652 \text{ Kč}$
SP zaměstnavatele	$5\,000 \times 0,248 = 1\,240 \text{ Kč}$	$10\,000 \times 0,248 = 2\,480 \text{ Kč}$
SP zaměstnance	$5\,000 \times 0,065 = 325 \text{ Kč}$	$10\,000 \times 0,065 = 650 \text{ Kč}$
Základ pro daň	$(5\,000) = 5\,000 \text{ Kč}$	$(10\,000) = 10\,000 \text{ Kč}$
Daň	$5\,000 \times 0,15 - 2\,570 = 0 \text{ Kč}$ (sleva nemůže být vyšší než vypočítaná daň)	$10\,000 \times 0,15 - 2\,570 = 0 \text{ Kč}$ (sleva nemůže být vyšší než vypočítaná daň)
Čistá mzda	$5\,000 - 2\,102 - 325 - 0 = 2\,573 \text{ Kč}$	$5\,000 - 1\,652 - 650 - 0 = 2\,698 \text{ Kč}$

A kde že máme onen paradox? Na příkladu je viditelné, že čistá mzda je větší v případě dodanění než bez něj. Jestliže se zaměstnanci čistá mzda zvyšuje, je vše jasné. Pokud je však situace opačná, tj. tehdy, když odstranění dodanění

čistou mzdu sníží, je namístě a zpravidla v praxi i bývá hlubší úvaha popsaná výše v daném příkladu.

DAUČ | Expert na daně a účetnictví

Víte, že vaše předplatné není jen tento časopis?

Součástí vašeho předplatného je totiž také aplikace DAUČ, kde kromě všech článků najdete mnohem více obsahu, užitečných nástrojů i přehledů.

Aplikace DAUČ vám nabízí spolehlivá řešení pro vaši praxi vždy, když si musíte být jistí:

- Až 3x více článků z účetní, daňové a souvisejících oblastí s množstvím příkladů
- Rozsáhlou knihovnu autorských komentářů nejdůležitějších daňových a účetních předpisů
- Zákony garantované právním informačním systémem ASPI, včetně možnosti porovnávání změn
- Moderní poradnu Expertní odpovědi, kam můžete posílat svoje dotazy – odpoví vám naši experti
- Pravidelný týdeník, v němž pro vás shrneme zásadní události z oboru
- Užitečné funkce pro rychlou a snadnou práci s informacemi

Poznejte, co vše umožňuje aplikace DAUČ, a aktivujte si své předplatné ještě dnes!

